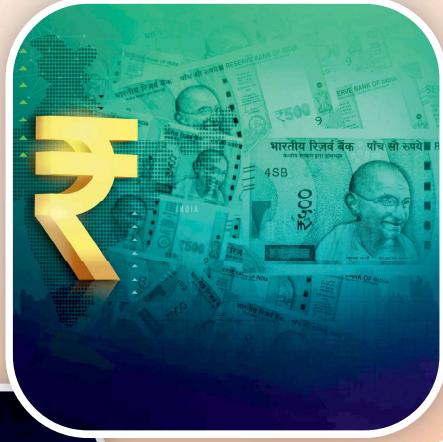

६

संस्थांद्वारे वित्त पुरवठा व भांडवली बाजार

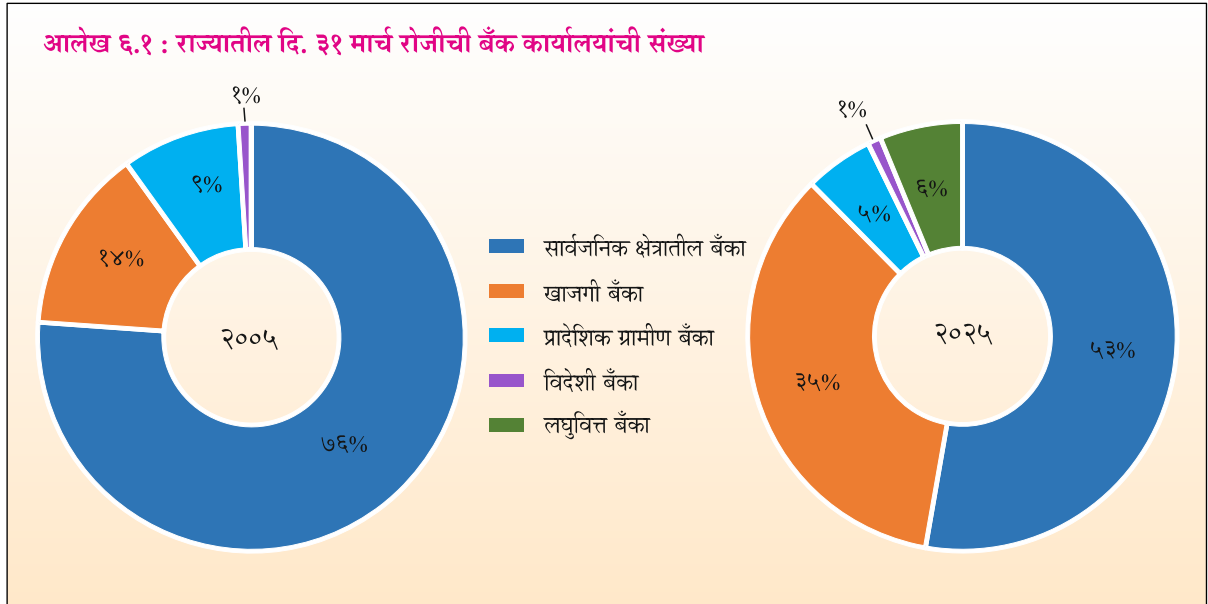

६. संस्थांद्वारे वित्त पुरवठा व भांडवली बाजार

६.१ आर्थिक विकासाला गती देण्यासाठी मजबूत आणि एकसंध वित्तीय व्यवस्था आवश्यक आहे. वित्तीय प्रणाली व्यक्ती आणि व्यवसायांच्या कर्जाच्या गरजा पूर्ण करते, विमा संरक्षण देते, बचतीला प्रोत्साहन देते आणि गुंतवणूक व भांडवल निर्मिती सुलभ करते. वित्तीय संस्थांमध्ये बँका आणि विमा कंपन्या, म्युच्युअल फंड व भांडवली बाजार अशा नॉन-बँकिंग वित्तीय संस्थांचा समावेश होतो. ह्या वित्तीय संस्था अतिरिक्त निधीचा उत्पादक हेतूसाठी प्रभावीपणे वापर करून भांडवल निर्मितीत मध्यवर्ती भूमिका बजावतात. वित्तीय सेवा उत्पादनात महाराष्ट्र देशात आघाडीवर असून, राष्ट्रीय वित्तीय सेवा क्षेत्रातील राज्याचा सरासरी वाटा सुमारे २४ टक्के आहे.

बँकिंग संस्था

६.२ भारतीय बँकिंग प्रणालीतील एक महत्त्वाचा घटक असलेल्या अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांचे त्यांच्या कार्यप्रणालीनुसार सार्वजनिक क्षेत्रातील बँका, प्रादेशिक ग्रामीण बँका, खाजगी बँका, विदेशी बँका, इत्यादी वर्गीकरण करण्यात आले आहे. दि. ३० सप्टेंबर २०२५ रोजी देशातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांच्या एकूण बँकिंग कार्यालयांपैकी ९.६ टक्के कार्यालये राज्यात कार्यरत होती. राज्यातील बँकिंग कार्यालयांच्या वर्गीकरणानुसार, सार्वजनिक क्षेत्रातील बँका ५३ टक्के, खाजगी बँका ३५ टक्के, लघु वित्त बँका सहा टक्के, प्रादेशिक ग्रामीण बँका पाच टक्के आणि विदेशी बँका एक टक्का आहेत. राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील ठेवी व कर्ज तक्ता ६.१ मध्ये दिली आहेत आणि त्याची मालिका परिशिष्ट ६.१ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.१ राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील ठेवी व कर्ज

(दि. ३० सप्टेंबर रोजी)

तपशील	ग्रामीण		निम-नागरी		नागरी		एकूण [§]	
	२०२४ [#]	२०२५ [#]	२०२४ [#]	२०२५ [#]	२०२४ [#]	२०२५ [#]	२०२४ [#]	२०२५ [#]
बँक कार्यालये (संख्या)	२,८४०	२,८८३	३,१०१	३,२२५	७,४५५	७,७१८	१३,३९६	१३,८२६
ठेवी (₹ '००० कोटी)	१२४.१७	१४०.५०	२६०.७५	२९०.६२	४,५३३.९३	४,९०८.८५	४,९१८.८४	५,३३९.९७
कर्ज (₹ '००० कोटी)	८३.७५	९२.८०	१९३.९२	२१९.२४	४,४९२.२५	४,९२७.३३	४,७६९.९३	५,२३९.३७
कर्ज - ठेवी प्रमाण (टक्के)	६७.५	६६.१	७४.४	७५.४	९९.१	१००.४	९७.०	९८.१

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक

तिमाही २ नुसार

§ प्रादेशिक ग्रामीण बँका वगळून

६.३ दि. ३० सप्टेंबर २०२५ रोजी देशातील एकूण ठेवी आणि स्थूल कर्ज यामध्ये राज्याचा हिस्सा सर्वाधिक असून तो अनुक्रमे २२.७ टक्के व २७.८ टक्के होता. राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांच्या (प्रादेशिक ग्रामीण बँका वगळून) एकूण दरडोई ठेवी व

दरडोई कर्जे दि. ३० सप्टेंबर २०२५ रोजी अनुक्रमे ₹ ४,१६,०९९ व ₹ ४,०८,२६१ होते, तर देशस्तरावर सदर आकडेवारी अनुक्रमे ₹ १,६६,७९२ व ₹ १,३३,५५१ होती. बँक गटनिहाय राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील ठेवी व कर्जे तक्ता ६.२ मध्ये दिले आहेत.

तक्ता ६.२ बँक गटनिहाय राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील ठेवी व कर्जे

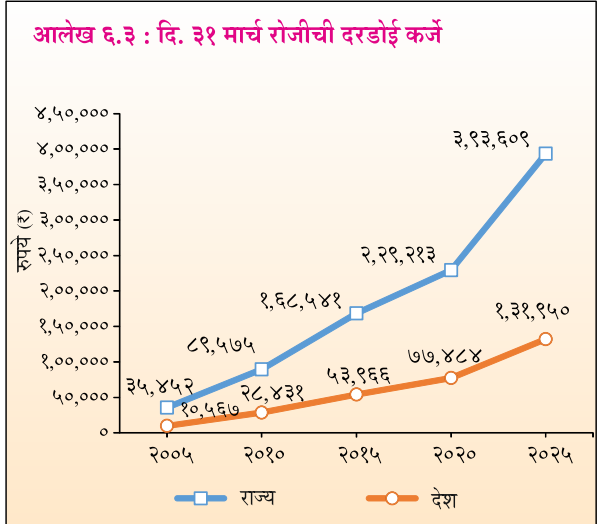
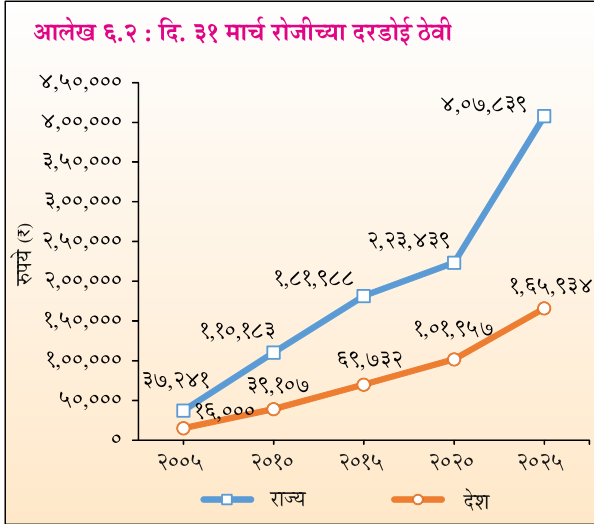
बँक गट	बँक कार्यालये (संख्या)		ठेवी (₹ '००० कोटी)		कर्जे (₹ '००० कोटी)		कर्ज - ठेवी प्रमाण (टक्के)	
	२०२४#	२०२५#	२०२४#	२०२५#	२०२४#	२०२५#	२०२४#	२०२५#
	सार्वजनिक क्षेत्रातील बँका	७,५९१	७,६८४	२,३७९.९३	२,५६६.४२	२,०७३.२९	२,३४९.४९	८७.१
विदेशी बँका	१११	११३	४८०.०७	५०४.४४	२३९.१८	२४६.८३	४९.८	४८.९
प्रादेशिक ग्रामीण बँका@	७५०	७४७	२२.८५	२०.९०	१५.५२	१६.७७	६७.९	८०.२
खाजगी बँका	४,७९१	५,११४	२,०२१.६०	२,२२०.११	२,४२३.७८	२,६००.०७	११९.९	११७.१
लघु वित्त बँका	८९७	९०८	३६.२२	४७.१९	३३.६८	४२.९९	९३.०	९१.१
पेमेंट बँका	६	७	१.०३	१.८१	०.००	०.००	०.०	०.०
सर्व	१३,३९६\$	१३,८२६\$	४,९१८.८४\$	५,३३९.९७\$	४,७६९.९३\$	५,२३९.३७\$	९७.०\$	९८.१\$

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक

तिमाही २ नुसार

\$ प्रादेशिक ग्रामीण बँका वगळून

@ दि. ३१ मार्च रोजी

६.४ राज्यात प्रति लाख लोकसंख्येमागे ऑटोमेटेड टेलर मशीनची (एटीएम) संख्या दि. ३० सप्टेंबर २०२५ रोजी २१ होती, तर ती देशस्तरावर १८ होती. राज्यातील एकूण २७,३०७ एटीएम पैकी नागरी भागात ६३ टक्के, निमनागरी भागात २२ टक्के आणि ग्रामीण भागात १५ टक्के एटीएम होते.

६.५ दि. ३० सप्टेंबर २०२५ रोजी राज्यातील एकूण ठेवींमध्ये चालू खाते, बचत खाते आणि मुदत ठेवींचे प्रमाण अनुक्रमे १३.२ टक्के, १७.३ टक्के आणि ६९.५ टक्के होते. एकूण ठेवींमध्ये ग्रामीण, निमनागरी आणि नागरी भागातील ठेवींचे प्रमाण अनुक्रमे २.६ टक्के, ५.५ टक्के आणि ९१.९ टक्के होते. खाते प्रकारानुसार राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील ठेवी तक्ता ६.३ मध्ये दिल्या आहेत.

तक्ता ६.३ खाते प्रकारानुसार राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील ठेवी

खाते प्रकार	ठेवी (₹ '००० कोटी)				मागील वर्षाच्या तुलनेत एकूण ठेवींच्या मध्ये शकडा बदल
	२०२५				
	ग्रामीण	निम-नागरी	नागरी	एकूण	
चालू	७.८९	२६.२५	६६८.७८	७०२.९२	६.२
बचत	६६.४३	१२०.०६	७४०.३०	९२६.७९	५.३
मुदत ठेवी	६६.१८	१४४.३१	३,४९९.७७	३,७९०.२५	९.९
सर्व	१४०.५०	२९०.६२	४,९०८.८५	५,३३९.९७	८.६

टीप : आकडेवारी संक्षिप्ततः दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक

६.६ एकूण येणे कर्जापैकी सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांचा वाटा ४५.७ टक्के होता तर खाजगी बँकांचा वाटा ४८.८ टक्के होता. राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांकडील येणे कर्जे तक्ता ६.४ मध्ये दिली आहेत.

६.७ भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या निर्देशानुसार, अनुसूचित वाणिज्यिक बँका त्यांच्या कर्जाचे विशिष्ट प्रमाण प्राधान्य क्षेत्राला वाटप करतात. समाजातील असुरक्षित वर्गांना कर्ज उपलब्ध करून देणे आणि उच्च रोजगार निर्मिती क्षमता दर्शविणाऱ्या आर्थिक क्षेत्रांना संसाधनांचा पुरेसा प्रवाह सुनिश्चित करणे आणि त्याद्वारे गरिबी निर्मूलनास हातभार लावणे हा प्राधान्य क्षेत्राला कर्ज देण्यामागील उद्देश आहे. राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांनी प्राधान्य क्षेत्रास दिलेल्या अग्रिमांपैकी येणे कर्जे तक्ता ६.५ मध्ये दिली आहेत.

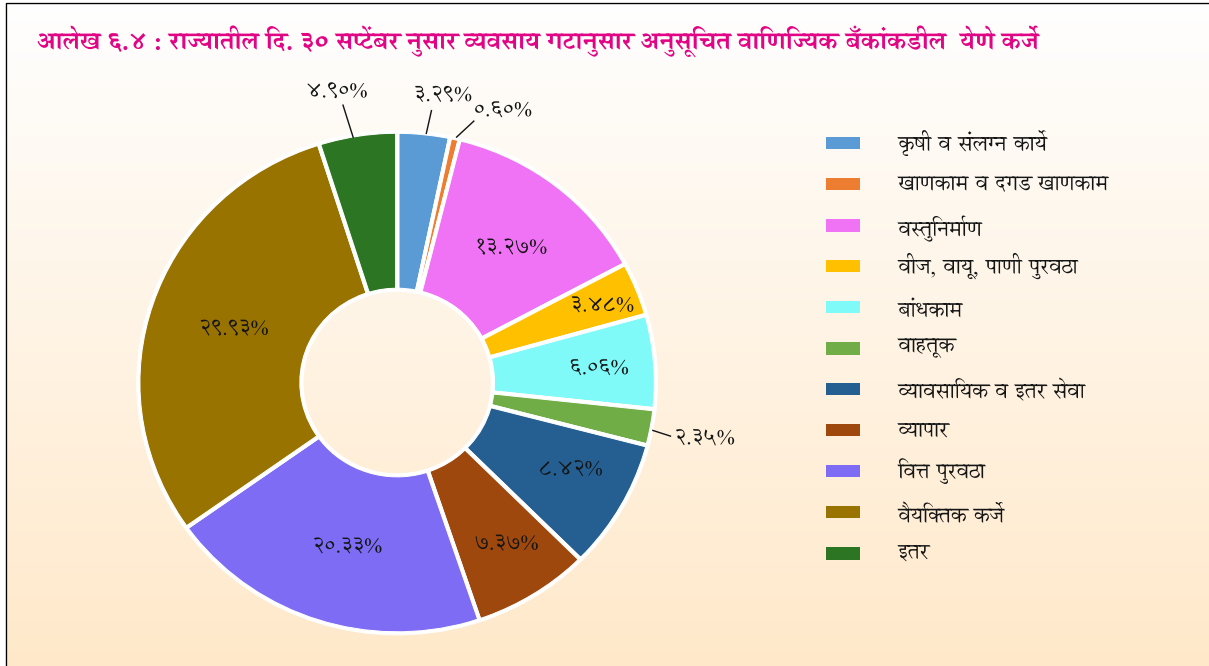
तक्ता ६.४ राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांकडील येणे कर्जे

(दि. ३० सप्टेंबर रोजी)

बँक गट	येणे कर्ज (₹ '००० कोटी)		मागील वर्षाच्या तुलनेत शेकडा बदल
	२०२४	२०२५	
सार्वजनिक क्षेत्रातील बँका	२,१४०.१३	२,४३५.३२	१३.८
विदेशी बँका	२४३.६३	२५२.००	३.४
खाजगी बँका	२,४२४.५९	२,६००.४३	७.३
लघु वित्त बँका	३३.६९	४२.९९	२७.६
सर्व	४,८४२.०३	५,३३०.७४	१०.१

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक

आलेख ६.४ : राज्यातील दि. ३० सप्टेंबर नुसार व्यवसाय गटानुसार अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांकडील येणे कर्जे

तक्ता ६.५ राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांनी प्राधान्य क्षेत्रास दिलेल्या अग्रिमांपैकी येणे कर्जे

(दि. ३१ मार्च रोजी)

प्राधान्य क्षेत्र	खाते संख्या ('०००)		येणे कर्ज (₹ '००० कोटी)	
	२०२४	२०२५*	२०२४	२०२५*
कृषि व संलग्न कार्ये	१०,३२९	१०,३४८	७८४.८१	८६०.२९
सूक्ष्म, लघु व मध्यम उपक्रम	२,९६६	२,८६८	६२२.६२	६४३.१३
शिक्षण	१८१	१८३	६.७२	७.१५
गृहनिर्माण	१,५१२	१,४८४	२१९.१३	२११.८४
निर्यात	१	१	१४.९५	१३.६७
इतर	१,६१८	१,१३८	११.९५	९.३२
सर्व	१६,६०७	१६,०२१	१,६६०.१८	१,७४५.३९

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक

* अस्थायी

वार्षिक पत आराखडा

६.८ ग्रामीण भागातील आर्थिक विकासाला चालना देण्यासाठी गावपातळीवर बँक कर्जाची उपलब्धता महत्त्वाची आहे. विकासाचे प्राधान्य क्षेत्र आणि दुर्लक्षित क्षेत्रांना पुरेसा आणि वेळेवर कर्जपुरवठा होत असल्याची वार्षिक पत आराखडा हमी देते. राज्यस्तरीय बँकर्स समितीची संयोजक बँक राज्याचा वार्षिक पत आराखडा तयार करून संनियंत्रित करते. बँक ऑफ महाराष्ट्र ही राज्याची संयोजक बँक म्हणून घोषित करण्यात आली आहे. सन २०२५-२६ साठी राज्याची प्राधान्य क्षेत्रासाठी वार्षिक पत आराखडा ₹ ४४.७६ लाख कोटीचा असून त्या अंतर्गत प्राधान्य क्षेत्रासाठी आराखडा ₹ ८.०६ लाख कोटी आहे. वार्षिक पत आराखडा अंतर्गत प्राधान्य क्षेत्रासाठी राज्यात वितरित केलेले कर्ज तक्ता ६.६ मध्ये तर जिल्हानिहाय वार्षिक पत आराखडा परिशिष्ट ६.२ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.६ वार्षिक पत आराखडा अंतर्गत प्राधान्य क्षेत्रासाठी राज्यात वितरित केलेले कर्ज

प्राधान्य क्षेत्र	(₹ '००० कोटी)					
	२०२४-२५			२०२५-२६ ⁺		
	लक्ष्य	साध्य	लाभधारक (लाख)	लक्ष्य	साध्य	लाभधारक (लाख)
कृषि	१७७.३४	१७७.२०	८२.३९	२००.७२	११२.२०	४९.१४
सूक्ष्म, लघु, मध्यम उद्योग	४४०.२३	४८७.३२	१५.१६	५३२.७४	३९४.६३	८.४५
इतर	१०७.६१	५३.५८	१२.०९	७२.६९	३५.१३	६.२४
सर्व	७२५.१८	७१८.१०	१०९.६४	८०६.१५	५४१.९६	६३.८३

आधार: राज्यस्तरीय बँकर्स समिती, महाराष्ट्र राज्य

+ सप्टेंबर पर्यंत

सूक्ष्म वित्त पुरवठा

६.९ सूक्ष्म वित्त पुरवठ्याद्वारे मर्यादित बँकिंग सेवा उपलब्ध असणाऱ्या बेरोजगार किंवा ज्यांचे उत्पन्न कमी आहे अशा व्यक्ती आणि समुदायांना आर्थिक सहाय्य दिले जाते. नाबार्ड द्वारे राज्यात १९९२ पासून 'स्वयंसहाय्य गट बँक जोडणी कार्यक्रम' राबविण्यात येत आहे. राज्यातील 'स्वयंसहाय्य गट बँक जोडणी कार्यक्रमाचा' तपशील तक्ता ६.७ मध्ये दिला आहे.

तक्ता ६.७ राज्यातील स्वयंसहाय्य गट बँक जोडणी कार्यक्रमाचा तपशील

बँक प्रकार	तपशील	(दि. ३१ मार्च २०२५ रोजी)			
		एकूण स्वयंसहाय्य गट		केवळ महिलांचे स्वयंसहाय्य गट	
		संख्या	रक्कम (₹ कोटी)	संख्या	रक्कम (₹ कोटी)
सहकारी	बचत	४,०१,३३२	६७७.१९	३,७७,३२०	६३८.७४
	कर्जवाटप	२०,१६८	४०७.०४	२०,११२	४०५.५०
	थकीत कर्जे	२८,५८७	४३७.१६	२८,०२०	४३२.५७
प्रादेशिक ग्रामीण	बचत	१,६९,६३३	६७०.१९	१,५८,५५१	६३५.३६
	कर्जवाटप	१७,८२१	४९७.५१	१७,६२५	४९२.२०
	थकीत कर्जे	४२,०६२	६६१.८१	४०,६२३	६४५.३५
सार्वजनिक क्षेत्रातील वाणिज्यिक	बचत	८,३७,३४७	२,१९९.८८	६,२१,८८४	१,४८५.१८
	कर्जवाटप	२,०४,३२५	६,५३१.५०	१,९६,४००	६,३२९.३९
	थकीत कर्जे	३,१२,४८९	७,७९५.३१	२,८४,९२४	७,३६६.२४
खाजगी क्षेत्रातील वाणिज्यिक	बचत	३,०४,९२२	५५०.०१	३,००,९९०	५३९.२९
	कर्जवाटप	९८,९०९	४,५३५.७१	९८,८८८	४,५३४.९१
	थकीत कर्जे	१,६६,८४९	४,७२८.६३	१,६५,९३२	४,७२१.२५

आधार: राष्ट्रीय कृषी व ग्रामीण विकास बँक

वित्तीय समावेशन

६.१० वित्तीय समावेशनाचा उद्देश समाजातील सर्व घटकांना, विशेषतः वंचित आणि अल्प उत्पन्न गटांना बँकिंग, पतपुरवठा, विमा आणि निवृत्तीवेतन यासारख्या आवश्यक वित्तीय सेवा परवडणाऱ्या दरात उपलब्ध करून देणे आहे. प्रधानमंत्री जन धन योजना, अटल पेंशन योजना, प्रधानमंत्री मुद्रा योजना, प्रधानमंत्री सुरक्षा विमा योजना, प्रधानमंत्री विश्वकर्मा योजना इत्यादी काही योजना वित्तीय समावेशनासाठी राबविण्यात येत आहेत.

६.१०.१ **प्रधानमंत्री जन धन योजना:** प्रधानमंत्री जन धन योजनेद्वारे बँक खाती, रक्कम हस्तांतरण, पतपुरवठा, विमा, निवृत्तीवेतन इत्यादी वित्तीय सेवा प्रदान केल्या जातात. राज्यात दि. ३० सप्टेंबर २०२५ पर्यंत प्रधानमंत्री जन धन योजनेअंतर्गत एकूण ३.६९ कोटी बँक खाती उघडण्यात आली असून या खात्यांमध्ये एकूण ₹ १७,९०० कोटी रक्कम शिल्लक होती. एकूण खात्यांपैकी २.६० कोटी खाती (७०.४ टक्के) ग्रामीण/निम - नागरी भागातील होती. या योजनेअंतर्गत सुमारे २.६१ कोटी 'रुपे कार्ड' चे वाटप करण्यात आले. राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांनी वित्तीय समावेशनाअंतर्गत पुरविलेल्या बँकिंग सुविधांचा तपशील तक्ता ६.८ मध्ये दिला आहे व जिल्हानिहाय प्रधानमंत्री जन धन योजनेचा तपशील परिशिष्ट ६.३ मध्ये दिला आहे.

तक्ता ६.८ राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांनी वित्तीय समावेशनाअंतर्गत पुरविलेल्या बँकिंग सुविधा

(दि. ३१ मार्च रोजी)

तपशील	२०२३	२०२४	२०२५*
गावात असलेली बँकींग केंद्रे [^] (संख्या)	७८,८९४	७१,९७०	६९,९२४
किमान ठेव बचत बँक खाते			
संख्या ('०००)	४४,३८७	४५,२४४	४७,०२६
रक्कम (₹ कोटी)	१५,९६३.६३	१९,०१०.६०	२२,३७५.८४
ओव्हर ड्राफ्ट उचललेली रक्कम (₹ कोटी)	५३.९४	५२.२६	५१.३१
किसान क्रेडिट कार्ड			
संख्या ('०००)	४,०३६	४,१५७	४,२१८
येणे रक्कम (₹ कोटी)	५१,७७५.७२	५६,४८८.१८	६३,१२८.९८

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक

[^] शाखा व व्यवसाय प्रतिनिधी केंद्रांसह

* अस्थायी

६.१०.२ **प्रधानमंत्री मुद्रा योजना:** प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेचा प्रमुख उद्देश सूक्ष्म उद्योग क्षेत्राच्या विकासासाठी वित्तीय सहाय्य उपलब्ध करून देणे आहे. उत्पन्न निर्मिती उपक्रमांमध्ये गुंतलेल्या बिगरशेती सूक्ष्म आणि लघु उद्योगांना सुलभ कर्ज उपलब्ध करण्याची मूलभूत गरज या योजनेतून भागविण्यात येते. मुद्रा योजनेअंतर्गत नियमित 'शिशु', 'किशोर' आणि 'तरुण' या प्रकारांव्यतिरिक्त २०२४-२५ मध्ये 'तरुण प्लस' हा नवीन प्रकार सुरू करण्यात आला. ज्यामध्ये 'तरुण' प्रकारांतर्गत यशस्वीरित्या कर्ज परतफेड केलेल्या उद्योजकांसाठी मुद्रा कर्जाची मर्यादा सध्याच्या ₹ १०.०० लाखांवरून ₹ २०.०० लाख करण्यात आली आहे. दि. ३० सप्टेंबर २०२५ पर्यंत राज्यातील १२.६७ लाख लाभार्थ्यांना एकूण ₹ २०,०२० कोटींचे कर्ज वाटप करण्यात आले. या योजनेअंतर्गत देश पातळीवर वितरित करण्यात आलेल्या एकूण कर्जाच्या रकमेत राज्याचा हिस्सा ९.८ टक्के होता. प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची राज्यातील प्रगती तक्ता ६.९ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.९ प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची राज्यातील प्रगती

प्रकार	२०२३-२४	२०२४-२५	२०२५-२६+
शिशु (₹ ५०,००० पर्यंत)			
खाते संख्या	३५,२५,६३२	२४,६०,२०८	४,७०,९०७
मंजूर कर्जे (₹ कोटी)	११,७०८	८,८८१	१,८०३
वितरीत कर्जे (₹ कोटी)	११,६८५	८,८५८	१,७८७
किशोर (₹ ५०,००० ते ₹ ५ लाख)			
खाते संख्या	१५,९७,३२९	१७,८०,७६६	६,९८,३१६
मंजूर कर्जे (₹ कोटी)	१८,३६४	२२,०२७	९,२६४
वितरीत कर्जे (₹ कोटी)	१८,२२१	२१,७६३	९,०२८
तरुण (₹ ५ लाख ते ₹ १० लाख)			
खाते संख्या	१,५७,०१८	२,२०,५६६	९५,७२५
मंजूर कर्जे (₹ कोटी)	१३,००३	२०,२२७	९,१५२
वितरीत कर्जे (₹ कोटी)	१२,८६८	१९,९६६	८,८४७
तरुण फ्लस** (₹ १० लाख ते ₹ २० लाख)			
खाते संख्या	लागू नाही	१,२५१	२,४५५
मंजूर कर्जे (₹ कोटी)	लागू नाही	१७७	३६०
वितरीत कर्जे (₹ कोटी)	लागू नाही	१७६	३५८
सर्व			
खाते संख्या	५२,७९,९७९	४४,६२,७९१	१२,६७,४०३
मंजूर कर्जे (₹ कोटी)	४३,०७५	५१,३१२	२०,५७९
वितरीत कर्जे (₹ कोटी)	४२,७७४	५०,७६३	२०,०२०
आधार : राज्यस्तरीय बँकर्स समिती, महाराष्ट्र राज्य		** २०२४-२५ मध्ये सुरु	+ सप्टेंबर पर्यंत

६.१०.३ **प्रधानमंत्री विश्वकर्मा योजना:** भारतातील कारागीर समुदायाच्या कल्याणासाठी आणि सक्षमीकरणासाठी दि. १७ सप्टेंबर २०२३ रोजी प्रधानमंत्री विश्वकर्मा योजना सुरु करण्यात आली. ही योजना कारागिरांना कौशल्य विकास प्रशिक्षण आणि आर्थिक सहाय्य प्रदान करते. राज्यात दि. ३० सप्टेंबर २०२५ पर्यंत ४९,१६२ लाभार्थ्यांना ₹ ४३३.८० कोटी रकमेची कर्जे मंजूर करण्यात आली असून त्यापैकी, ₹ ३२४.४१ कोटी रक्कम ३७,५४७ लाभार्थ्यांना वितरित करण्यात आली आहेत.

ग्रामीण पायाभूत सुविधा विकास निधी

६.११ भारत सरकारने चालू असलेल्या ग्रामीण पायाभूत सुविधा प्रकल्पांना वित्तपुरवठा करण्यासाठी सन १९९५-९६ मध्ये ग्रामीण पायाभूत सुविधा विकास निधी सुरु केला. राज्य शासनाच्या महामंडळांना सध्या चालू असलेले प्रकल्प पूर्ण करण्यासाठी कर्ज पुरवठा करणे हा ग्रामीण पायाभूत सुविधा विकास निधीचा प्रमुख उद्देश आहे. सद्यस्थितीत या योजनेअंतर्गत कृषी व संलग्न क्षेत्र, ग्रामीण दळणवळण आणि सामाजिक क्षेत्र या तीन ढोबळ श्रेणींमध्ये वर्गीकृत ३९ अनुज्ञेय कार्यांना वित्तीय सहाय्य उपलब्ध करून देण्यात येते. ग्रामीण पायाभूत सुविधा विकास निधीअंतर्गत राज्यात मंजूर व वितरित कर्जे तक्ता ६.१० मध्ये दिली आहेत.

तक्ता ६.१० ग्रामीण पायाभूत सुविधा विकास निधीअंतर्गत राज्यात मंजूर व वितरित कर्जे

टप्पे	वर्ष	सद्यस्थिती	मंजूर कर्जे (₹ कोटी)	वितरित कर्जे (₹ कोटी)
I – XXVI	१९९५-२०२१	पूर्ण	१९,७०४.१५	१७,४९१.४७
XXVII - XXX	२०२२-२०२५	चालू	७,१५३.५३	४,३०३.२४
XXXI	२०२५-२०२६	चालू	०.००	०.००

आधार : राष्ट्रीय कृषी व ग्रामीण विकास बँक

भांडवली बाजार

६.१२ बचतींना दिर्घकालीन गुंतवणुकीत रूपांतरीत करून अर्थव्यवस्थेसाठी भांडवल निर्मितीला चालना देणारा भांडवली बाजार हा वितीय व्यवस्थेचा एक महत्त्वाचा स्तंभ आहे. कंपनी आणि सरकार यांना भांडवल उभारण्यासाठी एक संरचित व्यासपीठ प्रदान करून भांडवली बाजार आर्थिक वाढ, पायाभूत सुविधा विकास आणि रोजगार निर्मितीला समर्थन देतो. तसेच गुंतवणूकदारांना संपत्ती निर्मितीच्या संधी देतो.

६.१२.१ **प्राथमिक बाजार:** प्राथमिक बाजार कंपन्यांना भांडवल उभारण्यासाठी समभाग आणि बाँड्स, बहुतेकदा प्रारंभिक सार्वजनिक प्रस्तावाद्वारे (आय. पी. ओ.) प्रथमच थेट गुंतवणूकदारांना उपलब्ध करून देतो. प्राथमिक बाजारात उभारणी केलेल्या रकमेचा तपशील तक्ता ६.११ मध्ये दिला आहे.

तक्ता ६.११ प्राथमिक बाजारात उभारणी केलेल्या रकमेचा तपशील

समभाग प्रकार	महाराष्ट्र				अखिल भारत			
	समभाग (संख्या)		उभारणा केलेली रक्कम (₹ कोटी)		समभाग (संख्या)		उभारणा केलेली रक्कम (₹ कोटी)	
	२०२४-२५	२०२५-२६+	२०२४-२५	२०२५-२६+	२०२४-२५	२०२५-२६+	२०२४-२५	२०२५-२६+
इक्वीटी	१४२	१०५	५८,९९६	५१,१८२	४६४	३५४	२,१०,१९०	१,६३,३९०
ऋण	१६	९	३,५०१	२,५२७	४३	२९	८,१४९	६,५०३
एकूण	१५८	११४	६२,४९७	५३,७०९	५०७	३८३	२,१८,३३९	१,६९,८९३

आधार: सिक्युरिटीज अँड एक्स्चेंज बोर्ड ऑफ इंडिया

+ नोव्हेंबर पर्यंत

६.१२.२ **दुय्यम बाजार:** दि. ३१ मार्च २०२५ रोजी मुंबई शेअर बाजार व राष्ट्रीय शेअर बाजाराचे बाजार भांडवल अनुक्रमे ₹ ४१३ लाख कोटी आणि ₹ ४११ लाख कोटी होते. माहे नोव्हेंबर २०२५ अखेर मुंबई शेअर बाजार व राष्ट्रीय शेअर बाजाराचे बाजार भांडवल अनुक्रमे ₹ ४७४ लाख कोटी आणि ₹ ४७२ लाख कोटी होते. राष्ट्रीय व मुंबई शेअर बाजार मर्यादित यांची उलाढाल तक्ता ६.१२ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.१२ राष्ट्रीय व मुंबई शेअर बाजार मर्यादित यांची उलाढाल

(₹ '००० कोटी)

शेअर बाजार	२०२३-२४	२०२४-२५	२०२५-२६+
राष्ट्रीय	२०,१०३	२८,१२८	१६,८०७
मुंबई	१,६२९	१,९३४	१,२६६

आधार: सिक्युरिटीज अँड एक्स्चेंज बोर्ड ऑफ इंडिया

+ नोव्हेंबर पर्यंत

६.१२.३ **स्थावर मिळकत गुंतवणूक संस्था आणि पायाभूत गुंतवणूक संस्था:** स्थावर मिळकत गुंतवणूक संस्था आणि पायाभूत गुंतवणूक संस्था ही नाविन्यपूर्ण संसाधने असून गुंतवणूकदारांकडून निधी गोळा करतात व एकत्रित रक्कम अनुक्रमे स्थावर मालमत्ता आणि पायाभूत सुविधांमध्ये गुंतवणूक करतात. स्थावर मिळकत गुंतवणूक संस्था आणि पायाभूत गुंतवणूक संस्थांद्वारे उभारणी केलेल्या रकमांचा तपशील तक्ता ६.१३ मध्ये दिला आहे.

तक्ता ६.१३ स्थावर मिळकत गुंतवणूक संस्था आणि पायाभूत गुंतवणूक संस्थांद्वारे उभारणी केलेल्या रकमांचा तपशील

संस्था	महाराष्ट्र		अखिल भारत	
	उभारणा रक्कम (₹ कोटी)		उभारणा रक्कम (₹ कोटी)	
	२०२४-२५	२०२५-२६+	२०२४-२५	२०२५-२६+
स्थावर मिळकत गुंतवणूक संस्था	०	४,८००	४,७२८	५,८००
पायाभूत गुंतवणूक संस्था	६,०७५	७,७४८	७,६५३	८,०९३
एकूण	६,०७५	१२,५४८	१२,३८१	१३,८९३

आधार: सिक्युरिटीज अँड एक्स्चेंज बोर्ड ऑफ इंडिया

+ नोव्हेंबर पर्यंत

विक्रेय वस्तू व्यापार विनिमय केंद्र

६.१३ मल्टी कमोडिटी एक्सचेंज ऑफ इंडिया (एमसीएक्स), नॅशनल कमोडिटी अँड डेरिव्हेटिव्ह एक्सचेंज लिमिटेड (एनसीडीईएक्स), हे भारतातील कमोडिटी डेरिव्हेटिव्हजच्या व्यापारातील प्रमुख विक्रेय वस्तू व्यापार विनिमय केंद्र (कमोडिटी एक्सचेंज) असून राष्ट्रीय शेअर बाजार व मुंबई शेअर बाजार हे काही मर्यादित विक्रेय वस्तू व्यापार क्षेत्रात विनिमय करतात. एमसीएक्स विक्रेय वस्तूंमध्ये, प्रामुख्याने सोने, बेस मेटल आणि ऊर्जा उत्पादनांच्या विक्रीस चालना देते. एनसीडीईएक्स केंद्रांमध्ये अन्नधान्य, डाळी, तेलबिया, मसाले, इत्यादी कृषी उत्पादनांचे व्यवहार होतात. एमसीएक्स प्रमाणेच, मुंबई शेअर बाजारात देखील सोने, धातू आणि ऊर्जा वस्तूंच्या

डेरिव्हेटिव्जचे व्यवहार मोठ्या प्रमाणात होतात. तर राष्ट्रीय शेअर बाजारात प्रामुख्याने एमसीएक्सशी साधर्म्य असलेल्या निवडक विक्रेय वस्तूंच्या डेरिव्हेटिव्जची उलाढाल होते. विक्रेय वस्तू व्यापार विनिमय केंद्र यांची उलाढाल तक्ता ६.१४ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.१४ विक्रेय वस्तू व्यापार विनिमय केंद्र यांची उलाढाल

विक्रेय वस्तू व्यापार विनिमय केंद्र	समाविष्ट विक्रेय वस्तू (संख्या)			उलाढाल (₹ '००० कोटी)		
	२०२३-२४	२०२४-२५	२०२५-२६+	२०२३-२४	२०२४-२५	२०२५-२६+
एमसीएक्स	२६	१४	१८	२७,६५५.००	४९,५१२.६९	६८,१२५.६१
एनसीडीईएक्स	२१	२०	२०	२०६.००	१२.४३	२१.९२
मुंबई शेअर बाजार	१४	११	८	३६.००	०.२८	०.००
राष्ट्रीय शेअर बाजार	१०	९	१०	२०२.००	१३०५.२१	९६०.९१

आधार : सिक्युरिटीज अँड एक्स्चेंज बोर्ड ऑफ इंडिया

+ नोव्हेंबर पर्यंत

संयुक्त भांडवली संस्था

६.१४ संयुक्त भांडवली संस्था पूरक उद्योग, व्यापार आणि व्यापाराशी संबंधित उपक्रमांचा विकास करून रोजगाराच्या महत्त्वपूर्ण संधी निर्माण करतात. भारतातील एकूण संयुक्त भांडवली संस्थांपैकी दि. ३० नोव्हेंबर २०२५ रोजी सुमारे १८.९ टक्के कंपनी राज्यातील होत्या तर भरणा केलेल्या भाग भांडवलामध्ये राज्याचा हिस्सा २३.५ टक्के होता. संयुक्त भांडवली संस्था व त्यांचे भरणा केलेले भाग भांडवल तक्ता ६.१५ मध्ये दिले आहे.

तक्ता ६.१५ संयुक्त भांडवली संस्था व त्यांचे भरणा केलेले भाग भांडवल

बाब	महाराष्ट्र				अखिल भारत			
	संस्था (संख्या)		भरणा केलेले भाग भांडवल (₹ '००० कोटी)		संस्था (संख्या)		भरणा केलेले भाग भांडवल (₹ '००० कोटी)	
	२०२४-२५	२०२५-२६+	२०२४-२५	२०२५-२६+	२०२४-२५	२०२५-२६+	२०२४-२५	२०२५-२६+
खाजगी	३,३५,५६६	३,५८,२१०	५८६.८०	६३४.६७	१७,७७,३९३	१९,१५,३२४	२,४०३.३३	२,५९०.८७
सार्वजनिक	१७,०५१	१७,२६२	९३२.६१	९३८.१५	७३,५३९	७४,३५२	३,७८३.६४	४,०९१.२१
सर्व	३,५२,६१७	३,७५,४७२	१,५१९.४१	१,५७२.८२	१८,५०,९३२	१९,८९,६७६	६,१८६.९७	६,६८२.०९

आधार : कॉर्पोरेट व्यवहार मंत्रालय, केंद्र शासन

+ नोव्हेंबर पर्यंत

म्युच्युअल फंड

६.१५ म्युच्युअल फंड ही व्यावसायिकरित्या व्यवस्थापित केलेली गुंतवणूकीची माध्यमे आहेत ज्यात गुंतवणूकदारांकडून निधी गोळा केला जातो आणि स्टॉक, बाँड आणि इतर सिक्युरिटीजच्या माध्यमातून वैविध्यपूर्ण गुंतवणूक केली जाते. महाराष्ट्रात नोंदणीकृत कार्यालय असलेल्या म्युच्युअल फंड एजन्सीकडून सन २०२५-२६ दरम्यान माहे नोव्हेंबर पर्यंत निव्वळ ₹ ४,१४,५६७ कोटी रक्कमेची उभारणी केली असून संपूर्ण भारतातून ₹ ७,९१,५३३ कोटी रक्कम उभारण्यात आली होती. म्युच्युअल फंडाद्वारे उभारणी केलेली रक्कम तक्ता ६.१६ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.१६ म्युच्युअल फंडाद्वारे उभारणी केलेली रक्कम

(₹ '००० कोटी)

वर्ष	उभारणी रक्कम	
	नवीन म्युच्युअल फंड	अस्तित्वातील म्युच्युअल फंड
२०२३-२४	६६.३६	११,३८१.८५
२०२४-२५	१०८.४९	१३,५९४.८६
२०२५-२६+	५०.९७	९,९३०.६८

आधार : असोसिएशन ऑफ म्युच्युअल फंडस इन इंडिया + नोव्हेंबर पर्यंत

६.१५.१ सिस्टीमॅटिक इन्व्हेस्टमेंट प्लॅन (एसआयपी) हा मोठ्या प्रमाणात एकरकमी गुंतवणूक करण्याऐवजी नियमित अंतराने (उदा. आठवड्याने किंवा मासिक) म्युच्युअल फंडांमध्ये निश्चित रक्कम गुंतवण्याचा एक शिस्तबद्ध मार्ग आहे. हे कालांतराने संपत्ती निर्माण करण्यास, रुपयाच्या मूल्याचे सरासरी करण्याद्वारे जोखीम व्यवस्थापन करण्यास मदत करते. सन २०२५-२६ मध्ये माहे नोव्हेंबर पर्यंत देशभरात ११.६२ कोटी एसआयपी खाती सक्रिय होती ज्यांची व्यवस्थापनाखालील एकूण मालमत्ता (एयूएम) ₹ १६.५२ लाख कोटी होती. यापैकी एकूण फॉलिओच्या २० टक्के, २.३३ कोटी एसआयपी फॉलिओ हे महाराष्ट्रातील आहेत. एसआयपी द्वारे उभारणी केलेली रक्कम तपशील तक्ता ६.१७ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.१७ एसआयपी द्वारे उभारणी केलेली रक्कम

(₹ '००० कोटी)

वर्ष	सक्रिय एसआयपी खाती (संख्या) ('०००)	एसआयपी योगदान (₹ '००० कोटी)
२०२३-२४	१६,५७४	४९.३६
२०२४-२५	२२,२२०	६९.४९
२०२५-२६+	२३,३२३	५३.८८

आधार : असोसिएशन ऑफ म्युच्युअल फंडस इन इंडिया + नोव्हेंबर पर्यंत

निवृत्तीवेतन

६.१६ उत्पादक गुंतवणुकीसाठी दीर्घकालीन बचत एकत्रित करून वृद्धापकाळातील उत्पन्नाची सुरक्षितता सुनिश्चित करण्यात निवृत्तीवेतन निधी (पेन्शन फंड) महत्त्वाची भूमिका बजावतात. देशात या प्रणालीमध्ये पेन्शन निधी नियामक आणि विकास प्राधिकरणाद्वारे नियंत्रित केल्या जाणाऱ्या कर्मचारी भविष्य निर्वाह निधी संघटना (ईपीएफओ) आणि राष्ट्रीय पेन्शन प्रणाली (एनपीएस) तसेच असंघटित क्षेत्रासाठी सामाजिक सुरक्षा योजना प्रदान करण्याच्या वैधानिक योजनांचा समावेश आहे. हे निधी स्थिर, दीर्घकालीन संसाधने प्रदान करून भांडवल बाजार विकासासला सहाय्यभूत ठरतात. महाराष्ट्रात निवृत्तीवेतन निधीमध्ये राज्य सरकारी कर्मचारी, एनपीएस ग्राहक आणि कल्याणकारी योजनांचे लाभार्थी अंतर्भूत असून त्यामुळे निवृत्तीनंतरच्या सुरक्षिततेला पाठबळ मिळते. राज्यात विविध प्रकारांमध्ये निवृत्तीवेतन निधीची नोंदणी तक्ता ६.१८ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.१८ राज्यात विविध प्रकारांमध्ये निवृत्तीवेतन निधीची नोंदणी

प्रकार	वर्ष	
	२०२३-२४	२०२४-२५
अटल पेन्शन योजना	१०,५२,४०५	१०,०६,८६४
एनपीएस सर्व रहिवासी	१,२२,४६१	१,४४,७३९
एनपीएस व्यवसाय क्षेत्र	२५,१३५	२६,५७१

आधार : पेन्शन निधी नियामक आणि विकास प्राधिकरण

६.१७ एनपीएसमध्ये माहे ऑक्टोबर २०२५ पर्यंत राज्य शासनाचे एकूण ६,४०,१७७ सदस्य होते. यामध्ये एकूण योगदान ₹ ७७९.५६ कोटी होते त्यापैकी नियोक्ता आणि कर्मचाऱ्यांचे योगदान अनुक्रमे ₹ ४५४.७८ कोटी आणि ₹ ३२४.७८ कोटी होते.

विमा

६.१८ विविध अनपेक्षित घटनांमुळे उद्भवणाऱ्या आर्थिक जोखमींपासून व्यक्तींचे संरक्षण करणारे 'विमा' हे सर्वात प्रभावी जोखीम व्यवस्थापन साधन आहे. मालमत्तेचे नुकसान व हानीपासून संरक्षण करणे आणि व्यक्ती व व्यवसायांसाठी आर्थिक सुरक्षा जाळे प्रदान करण्याव्यतिरिक्त, विमा क्षेत्र बचतीला प्रोत्साहन देऊन विकासासाठी दीर्घकालीन भांडवल पुरवठा करते. सन २०२४-२५ मध्ये राज्यातील एकूण आयुर्विमा व्यवसायात आयुर्विमा महामंडळाचा वाटा ५६.४ टक्के होता तर खाजगी क्षेत्रातील विमा कंपन्यांचा वाटा ४३.६ टक्के होता. सन २०२४-२५ या वर्षासाठी देशाच्या एकूण नवीन आयुर्विमा प्रिमियम मध्ये राज्याचा वाटा २८.० टक्के होता. नव्याने उतरविण्यात आलेल्या वैयक्तिक आयुर्विमा पॉलिसींचा तपशील तक्ता ६.१९ मध्ये दिला आहे.

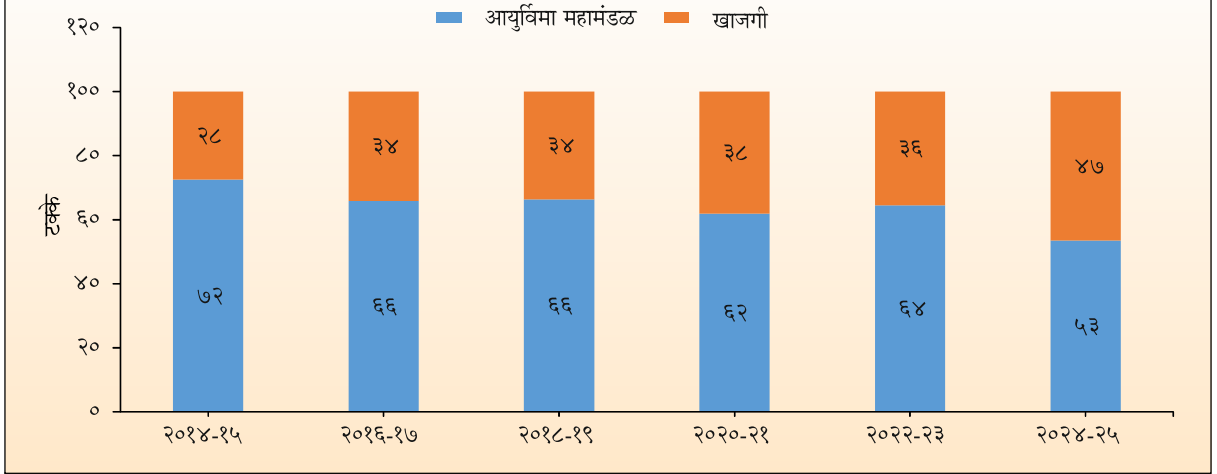
तक्ता ६.१९ नव्याने उतरविण्यात आलेल्या वैयक्तिक आयुर्विमा पॉलिसींचा तपशील

तपशील	संख्या ('०००)			प्रिमियम (₹ कोटी)			
	२०२२-२३	२०२३-२४	२०२४-२५	२०२२-२३	२०२३-२४	२०२४-२५	
महाराष्ट्र	खाजगी	१,१६०	१,३०६	१,४८९	४०,५५५	४१,६९२	४८,६०८
	भारतीय आयुर्विमा महामंडळ	२,१०६	१,८४३	१,७११	७३,००६	६६,७२९	६२,८५४
	एकूण	३,२६६	३,१४९	३,२००	१,१३,५६१	१,०८,४२१	१,११,४६३
अखिल भारत	खाजगी	८,०४८	८,७९२	९,२५३	१,३८,४७६	१,५४,९६६	१,७०,९५३
	भारतीय आयुर्विमा महामंडळ	२०,४६५	२०,४३०	१७,८१५	२,३१,९२२	२,२२,५२३	२,२६,६७०
	एकूण	२८,५१३	२९,२२२	२७,०६८	३,७०,३९८	३,७७,४८९	३,९७,६२३

टीप : आकडेवारी संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.

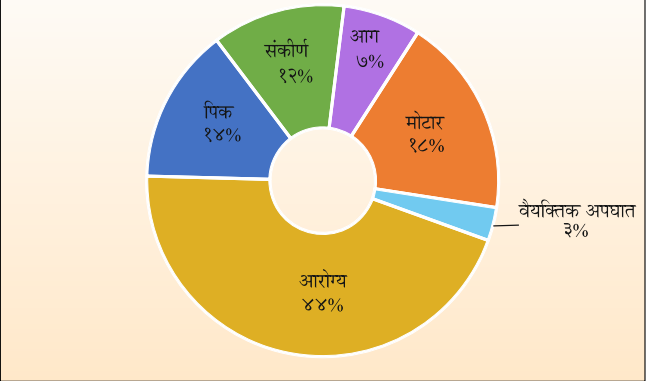
आधार : विमा नियामक व विकास प्राधिकरण

आलेख ६.५ : राज्यातील आयुर्विमा पॉलिसींचा क्षेत्रनिहाय हिस्सा

६.१८.१ सन २०२४-२५ मध्ये मागील वर्षाच्या तुलनेत बिगर-आयुर्विमा प्रिमियमच्या संकलनात १२ टक्के वाढ नोंदवली आहे. देशात उतरविण्यात आलेल्या एकूण बिगर आयुर्विमा प्रिमियममध्ये राज्याचा वाटा २५ टक्के होता. उतरविण्यात आलेल्या बिगर-आयुर्विमा प्रिमियमचा तपशील तक्ता ६.२० मध्ये दिला आहे.

आलेख ६.६ : सन २०२४-२५ मध्ये राज्यात उतरविण्यात आलेल्या घटकनिहाय बिगर - आयुर्विमा प्रिमियम

तक्ता ६.२० उतरविण्यात आलेल्या बिगर-आयुर्विमा प्रिमियमचा तपशील

(₹ कोटी)

वर्ष	विमा घटक							एकूण
	आग	मोटार		वैयक्तिक अपघात	आरोग्य	पीक	संकीर्ण*	
		स्वहानी	तृतीय पक्ष					
महाराष्ट्र								
२०२२-२३	५,५०५	४,५६०	६,७६६	२,२२२	२६,३४९	५,८३४	७,८६८	५९,१०४
२०२३-२४	५,४५४	५,०१७	६,९१२	२,७८७	३१,२५८	९,६००	८,०६५	६९,०९३
२०२४-२५	५,७३७	५,९२३	८,१७६	२,२८५	३४,१९४	११,१६२	९,६१७	७७,०९५
अखिल भारत								
२०२२-२३	२३,९३२	३१,७८३	४९,४९७	७,०३६	८९,४९२	३२,०१५	२३,१४०	२,५६,८९५
२०२३-२४	२५,६५६	३७,३२५	५४,४५६	७,७७१	१,०७,६८१	३०,७२८	२६,०६७	२,८९,६८४
२०२४-२५	२४,२६३	४०,१३५	५८,९५८	८,५७६	१,१७,५०५	३०,०९१	२८,१४३	३,०७,६७१

कर्ज, विदेशी वैद्यकीय, प्रवास, सागरी मालवाहतूक, एव्हिएशन, अभियांत्रिकी, इत्यादी समाविष्ट

आधार : विमा नियामक व विकास प्राधिकरण

* * * * *

परिशिष्ट ६.१

राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील ठेवी व कर्ज

(₹ कोटी)

वर्ष	दि. ३१ मार्च नुसार						एकूण ठेवी	एकूण कर्ज
	ग्रामीण		निमनागरी		नागरी / महानगर			
	ठेवी	कर्ज	ठेवी	कर्ज	ठेवी	कर्ज		
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१९८१@	३०९	२२६	७१४	३८४	६,५६८	५,३२१	७,५९०	५,९३१
१९९१	१,७३७	१,२९८#	२,३६१	१,२०१#	३४,२२८	२५,२१५#	३८,३२६	२७,७१४
२००१	६,८०४	४,७७१#	९,९७९	३,९६९#	१,५५,७०६	१,४०,२५०#	१,७२,४८९	४३,४८५
२०११	२८,२११	२०,२७३#	४८,०११	२७,४६७#	१३,७७,०६५	११,५८,८५९#	१४,५३,२८६	१२,०६,५९९
२०१५	५६,२१४	४४,५७८	९५,६८८	६०,४७९	१९,८१,८१५	१८,७१,०००	२१,३३,७१८	१९,७६,०५७
२०१६	६१,८२४	५२,८१७	१,०२,०२६	६७,६६०	२०,१३,७४६	२१,१४,८२७	२१,७७,५९६	२२,३५,३०४
२०१७	६३,५९७	४६,७४०	१,२८,१२३	७७,९२०	१९,७१,९३५	२१,७४,९१९	२१,६३,६५४	२२,९९,५८०
२०१८	७०,१०४	४९,३८४	१,३९,३१२	८४,८७५	१९,५५,३२५	२१,९६,३२२	२२,८९,३०१	२४,०४,७६६
२०१९	७७,२७६	५२,२४२	१,५६,९००	९२,२०५	२३,१५,७६७	२५,७०,३६२	२५,४९,९४३	२७,१४,८०९
२०२०	९१,७०९	५३,९२९	१,८३,७८०	९६,४५९	२४,७९,४७९	२६,७५,८३३	२७,५४,९६८	२८,२६,२२०
२०२१	९९,०६२	६२,२९३	१,९६,५५१	१,११,४०८	२७,५७,८४१	२७,२२,०४१	३०,५३,४५४	२८,९५,७४२
२०२२	१,०३,६८०	६६,५५९	२,०८,३९७	१,२५,३८५	३१,८८,९०२	२९,९०,९६२	३५,००,९७९	३१,८२,९०६
२०२३	१,१३,३०६	७६,८४८	२,२२,८२२	१,४६,१५०	३५,८७,०१६	३६,४४,३५६	३९,२२,९०८	३८,६७,३५४
२०२४	१,२९,३८१	८७,०१२	२,५९,५२२	१,९२,००२	४२,७८,९४४	४३,१९,७१३	४६,६७,८४७	४५,९८,७२७
२०२५	१,४५,६८९	९७,८६८	२,८५,२८२	२,१५,१९२	४८,०२,९९५	४७,३८,२७७	५२,३३,९६६	५०,५१,३३७

वर्ष	दरडोई ठेवी (₹)	दरडोई कर्ज (₹)	एकूण बँक कार्यालयांची संख्या			दर लाख लोकसंख्येमागे बँकींग कार्यालयांची संख्या
			ग्रामीण व निमनागरी	नागरी / महानगर क्षेत्रातील	एकूण	
(१)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)
१९८१@	१,२०४	९४०	२,०३०	१,५९७	३,६२७	५.८
१९९१	३,४११	२,४६६	३,३६४	२,४११	५,७७५	७.३
२००१	१७,८०५	४,४८९	३,३९५	३,१०३	६,४९८	६.७
२०११	१,८४,१०७	१,५२,८५६	३,८९३	४,९२३	८,८१६	७.८
२०१५	१,८१,९८८	१,६८,५४१	५,५५५	५,७२९	११,२८४	९.६
२०१६	१,८१,३८३	१,८६,१९०	५,७५३	६,०३६	११,७८९	९.८
२०१७	१,७८,१०९	१,८९,२८९	५,८२२	६,३६९	१२,१९१	१०.०
२०१८	१,८६,२२३	१,९५,६१९	५,९०८	६,४०९	१२,३१७	१०.०
२०१९	२,०७,४२५	२,२०,८३६	५,९९५	६,५०६	१२,५०१	१०.२
२०२०	२,२३,४३९	२,२९,२१३	६,२६४	६,८५०	१३,११४	१०.६
२०२१	२,४५,३८१	२,३२,७०७	६,३३२	६,८२८	१३,१६०	१०.६
२०२२	२,७८,९८०	२,५३,६३४	६,३४१	६,८७९	१३,२२०	१०.५
२०२३	३,१०,१९५	३,०५,८०२	६,४४१	७,१५१	१३,५९२	१०.७
२०२४	३,६६,३९३	३,६०,९६७	६,५५४	७,३७५	१३,९२९	१०.९
२०२५	४,०७,८३९	३,९३,६०९	६,७०६	७,६२५	१४,३३१	११.२

येणे कर्ज

टीप - आकडेवारी संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.

आधार - भारतीय रिझर्व्ह बँक

@ वर्षाच्या जून महिन्यातील अखेरच्या शुक्रवारची स्थिती

परिशिष्ट ६.२

जिल्हानिहाय वार्षिक पत आराखडा (२०२५-२६)

(₹ कोटी)

अ. क्र.	जिल्हा	प्राधान्य क्षेत्र					एकूण	बिगर प्राधान्य क्षेत्र	एकूण योजना
		कृषि व संलग्न कार्ये		बिगर शेती क्षेत्र	इतर प्राधान्य क्षेत्र	एकूण			
		एकूण कर्ज	त्यापेकी, पीक कर्ज						
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	
१	मुंबई शहर	२८,१६९	३६९	१,९१,५००	२२,०००	२,४१,६६९	२५,४०,०००	२७,८१,६६९	
२	मुंबई उपनगर	१२,३२७	१०१	१,१०,२२५	११,४४८	१,३३,९९९	५,१२,०३७	६,४६,०३७	
३	ठाणे	४,३००	६००	३५,०००	५,५००	४४,८००	१,००,०००	१,४४,८००	
४	पालघर	१,०९७	४००	४,७००	१,६५०	७,४४७	८,०००	१५,४४७	
५	रायगड	२,२२५	६२५	५,७००	२,२००	१०,१२५	५१,०००	६१,१२५	
६	रत्नागिरी	२,४२०	९२५	१,८५०	९००	५,१७०	२,५००	७,६७०	
७	सिंधुदुर्ग	१,२५०	६००	१,०००	३००	२,५५०	३,०००	५,५५०	
८	नाशिक	१०,४०३	४,५००	१७,२००	३,०००	३०,६०३	२२,०००	५२,६०३	
९	धुळे	२,७००	१,२८०	१,९६०	४००	५,०६०	२,५००	७,५६०	
१०	नंदुरवार	१,५०७	९०१	६००	१५०	२,२५७	१,२००	३,४५७	
११	जळगाव	८,५००	४,५००	४,४९९	८९९	१३,८९८	५,०००	१८,८९८	
१२	अहिल्यानगर	१२,०२७	७,७२७	५,५००	७००	१८,२२७	१६,८००	३५,०२७	
१३	पुणे	१८,७९९	७,३००	६५,२००	८,१९९	९२,१९८	२,७०,०००	३,६२,१९७	
१४	सातारा	६,३००	३,८००	३,३००	४,३००	१३,९००	६,०००	१९,९००	
१५	सांगली	६,६००	३,४००	४,९००	६००	१२,१००	१२,०००	२४,१००	
१६	सोलापूर	९,८००	५,२००	४,८००	७००	१५,३००	७,१००	२२,४००	
१७	कोल्हापूर	७,३००	३,९००	१२,५००	९००	२०,७००	२१,५००	४२,२००	
१८	छत्रपती संभाजीनगर	५,६००	२,४००	९,७००	१,४०१	१६,७०१	१६,८००	३३,५०१	
१९	जालना	२,७७०	१,८२०	१,९००	२००	४,८७०	२,९००	७,७७०	
२०	परभणी	३,५१०	२,२६०	१,६५०	२००	५,३६०	२,४००	७,७६०	
२१	हिंगोली	२,१००	१,४२५	६५०	२००	२,९५०	१,२००	४,१५०	
२२	बीड	३,२१०	२,४१०	२,१५०	३००	५,६६०	२,२००	७,८६०	
२३	नांदेड	४,५३३	२,५३३	२,५००	५००	७,५३३	४,०००	११,५३३	
२४	धाराशिव	३,०६५	२,२८०	१,०००	२००	४,२६५	१,५००	५,७६५	
२५	लातूर	५,२५०	३,१००	३,२५०	७००	९,२००	४,१००	१३,३००	
२६	बुलढाणा	३,७००	२,०००	१,९००	३००	५,९००	४,२००	१०,१००	
२७	अकोला	३,२००	१,५००	२,५००	४००	६,१००	२,९००	९,०००	
२८	वाशिम	२,५४६	१,६५०	९५०	२५०	३,७४६	१,०००	४,७४६	
२९	अमरावती	३,९५०	२,१००	३,७००	५००	८,१५०	४,१००	१२,२५०	
३०	यवतमाळ	३,९५०	२,४००	१,८००	४५०	६,२००	३,१००	९,३००	
३१	वर्धा	२,६००	१,२००	१,९००	२००	४,७००	१,६००	६,३००	
३२	नागपूर	८,३००	१,९००	२२,०००	२,०००	३२,३००	३१,०००	६३,३००	
३३	भंडारा	१,५१२	८९५	७७०	२००	२,४८२	९००	३,३८२	
३४	गोंदिया	२,०५५	७५५	१,५००	२००	३,७५५	१,२००	४,९५५	
३५	चंद्रपूर	२,४५०	१,२५०	२,१००	४५०	५,०००	३,३००	८,३००	
३६	गडचिरोली	७००	४१५	३९०	२००	१,२९०	१,६००	२,८९०	
महाराष्ट्र राज्य		२,००,७२६	८०,४२१	५,३२,७४५	७२,६९६	८,०६,१६८	३६,७०,६३८	४४,७६,८०६	

टीप - आकडेवारी संक्षिप्तत दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.

आधार - राज्यस्तरीय बँकर्स समिती, महाराष्ट्र राज्य

परिशिष्ट ६.३
जिल्हानिहाय प्रधान मंत्री जन-धन योजनेचा तपशील

(३० सप्टेंबर, २०२५ पर्यंत)

अ. क्र.	जिल्हा	उघडण्यात आलेली एकूण खाती	देण्यात आलेली एकूण रुपे कार्ड	किमान शिलकीची मर्यादा नसलेली खाती	एकूण ठेवी (₹ कोटी)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
१	मुंबई शहर	६,१८,९६१	५,२१,४३५	८१,८२४	३७०.८८
२	मुंबई उपनगर	१०,४१,६९९	८,५१,६२८	१,३८,७२४	५७१.४१
३	ठाणे	१६,१३,९८०	१२,२७,३०८	२,०४,२१२	८२७.८६
४	पालघर	९,८८,०८३	६,७३,२९१	६७,२७८	५०९.८८
५	रायगड	६,७३,८१४	४,६०,३७७	७०,०२०	४१७.४०
६	रत्नागिरी	४,०१,०८८	२,५२,६७२	३४,४०७	२६३.४६
७	सिंधुदुर्ग	२,००,५७४	१,३९,२२३	१८,९४५	१४५.५०
८	नाशिक	२४,११,००५	१५,९१,१८२	१,७०,४४३	१,३२९.९५
९	धुळे	८,८७,५१६	६,१७,६४९	८५,६६९	३०३.४९
१०	नंदुरबार	८,०५,३६९	५,९४,३४१	६१,२७१	२४३.५९
११	जळगाव	१६,२२,९३७	११,५८,८७३	१,१८,०१८	६२४.१३
१२	अहिल्यानगर	१७,२४,३२६	१२,८५,३६९	१,१६,३७०	९२६.३२
१३	पुणे	२०,८१,१२०	१४,६५,२८९	२,११,१६२	१,४४३.८३
१४	सातारा	८,९१,७५५	६,१४,५०९	६९,६६७	४०५.०७
१५	सांगली	९,६६,५८३	६,८९,६२२	९५,५८६	३७१.१३
१६	सोलापूर	१७,५९,६४६	१३,५४,०७५	१,३२,५१८	८६५.६३
१७	कोल्हापूर	१४,७३,२४५	१०,७५,१०२	१,१९,५४५	६३५.४७
१८	छत्रपती संभाजीनगर	१५,६४,६४९	१०,२०,८७३	१,४६,०४९	७०३.२१
१९	जालना	८,५८,३७४	५,०६,७२७	६४,९०४	३२७.४९
२०	परभणी	९,१०,६८३	५,५३,१५४	८२,९४७	३३०.८५
२१	हिंगोली	६,५८,६७३	४,१२,३५७	६०,५१९	२३२.४९
२२	बीड	१२,७७,४९३	८,३४,४८९	१,०४,०३१	७६०.३९
२३	नांदेड	१५,२३,७८७	१०,३३,२७६	१,४०,९१९	५६४.७८
२४	धाराशिव	७,४२,२५१	४,७८,००६	७०,४५३	४६१.१०
२५	लातूर	९,५५,५६४	६,७४,६४९	९१,३२०	४०७.१०
२६	बुलढाणा	९,४३,७८३	७,०८,९०२	४५,०९०	२९९.७१
२७	अकोला	६,४९,२६०	४,३२,२३८	४३,३९०	२१५.५९
२८	वाशिम	४,४०,५५५	३,२०,३८३	२६,५७५	१३०.४२
२९	अमरावती	९,४९,७९८	६,६६,९६९	६२,५९०	३६५.४५
३०	यवतमाळ	१२,३७,००७	८,६८,६४७	९१,०६९	३५४.१७
३१	वर्धा	३,७९,९८५	२,८९,४५६	२८,३७९	२११.०९
३२	नागपूर	१४,४८,०४३	११,४५,२०६	१,०७,२०३	८६७.२४
३३	भंडारा	५,१८,५७७	३,९३,०४७	२५,९८३	३५६.०३
३४	गोंदिया	६,८१,५२५	४,६१,७८७	४१,५०९	४०७.१७
३५	चंद्रपूर	७,०२,३२९	५,०१,५९३	३८,८९०	४१३.८९
३६	गडचिरोली	३,४३,२६५	२,४८,४८७	१५,५१९	२३७.०२
महाराष्ट्र राज्य		३,६९,४७,३०२	२,६१,२२,१९१	३०,८२,९९८	१७,९००.१७

टोप - आकडेवारी संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.

आधार - राज्यस्तरीय बँकर्स समितीचे निमंत्रक, बँक ऑफ महाराष्ट्र